

Vlaamsche conferentie der balie van Gent.

"De Vlaamsche Conferentie der Balie van Gent" komt haar verslag uit te geven over de werkzaamheden gedurende het Rechterlijk jaar 1904 1905.

Het is min een overzicht der innerlijke werkzaamheden, — daar deze bestaan in het regelmatig houden van wettelijke zittingen, waar allerlei stellingen bepleit worden. — dan een blik op de gewichtige gebeurtenissen en de geruchtmakende gevallen, onder Vlaamsch opzicht in de rechterlijke wereld: De regeling van het taalgebruik voor Hoven en Rechtbanken, de Zaak Niellon-Josson, het wetsontwerp tot taalregeling door de zorgen van den bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden opmaakt, de Van de Ven Heremans stichting, enz., worden beurtelings in dit verslag besproken.

Het verslag bevat ook menige bijlagen, te weten: de ledenlijst, de verordening der conferentie, de lijst der bepleite stellingen en eenige bijdragen omtrent het gebruik der Vlaamsche taal voor het gerecht.

Kortom eene uitgave, die bewijst dat er aan de Balie van Gent, stil doch ernstig gewerkt worden.

* *

Fédération des Avocats belges.

De jaarlijksche algemeene vergadering der federatie, wordt dit maal gehouden te Antwerpen, op 23 Juni aanstaande.

Het bijzonderste te behandelen punt is, "het Nederlandsch Belgisch Verbond"; als verslaggevers hierover, treden op Mrs Descressonnières en Heenebecq.

* *

Conférence du Jeune Barreau d'Anvers.

Op Zaterdag 16 Juni, wordt er door de zorgen van het beschermingscomité der vrijgelatene veroordeelden, het comité der zedelijk verwaarloosde kinderen, en de Conférence du Jeune Barreau van Antwerpen, eene openbare voordracht ingericht over de "verwaarloosde en misdadige jeugd, hare opvoeding in België" door den heer A. Van Waesberghe, ingemeneur en bestuurder der Weldadigheidsschool van Moll, in de zaal van het assisen hof te Antwerpen.

De spreker heeft ook over dit zelfde onderwerp een vlaamsch werkje geschreven, waarover wij in ons eerstkomend nummer eene breedvoerige beoordeeling zullen geven.

De herziening van het burgerlijk bewijsrecht in Nederland.

Rede den 22de dec. 1904 uitgesproken bij de plechtige openingszitting van het *Vlaamsch Pleitgenootschap der Brusselsche Balie*.

Voor korten tijd heeft eene omstandigheid eens te meer de plaats laten waarmemen welke de studien van vergelijkend recht in de gedachtenwereld der juristen beslaan. Het honderdjarig bestaan van Napoleon's wetboek heeft daartoe gelegenheid gegeven. In België en in Frankrijk werden verscheidene vragen nopens de herziening van dit wetboek geopperd en ter studie gebracht. Langs welken weg heeft deze herziening verricht te worden? Aan welke deelen en bepalingen zouden wijzigingen dienen gedaan te worden?

Men heeft onderzocht op welke wijze in andere landen de herziening van het burgerlijk recht was gepleegd, op welke punten zij gedragen had, ofwel slechts hoe Napoleon's wetboek toegepast geweest was.

Maar, indien ik goed ingelicht ben, is er van Nederland weinig sprake geweest, en in 't bijzonder heeft de herziening die zich tegenwoordig in Nederland voorbereidt, weinig of bijna niet de aandacht gaande gemaakt.

Nochthans is het Nederlandsche wetsontwerp, alhoewel het zich tot een bijzonder deel van het burgerlijk wetboek bepaalt, — namelijk tot het bewijsrecht, — van zoo groot belang, dat wij moeilijk zulkdanig werk onbemerkt mogen laten voorbijgaan.

* *

De vording en het algemeen karakter van het Nederlandsch Burgerlijk wetboek zijn U zeker niet onbekend.

In 1811 werd Nederland ter zelfder tijd en aan het Fransche Keizerrijk vereenigd, en onder de heerschappij van Napoleon's wetboek gesteld.

Maar, zoodra de Nederlanders twee jaar later hunne onafhankelijkheid terug bekwamen, wilden zij geheel nieuwe wetboe-

ken, zoowel voor straf als voor burgerlijk recht, tot stand brengen. Eene commissie werd met die reusachtige taak belast, en achtereenvolgens in 1816 en 1820 werden twee verschillende ontwerpen ingediend. Het mag gelukkig heeten dat deze pogingen, onder invloed der Belgen, niet slaagden; want latrijke bepalingen waren zoo onduidelijk dat de voorgestelde wetboeken ver beneden het Fransche wetboek zouden gebleven zijn.

Zoo kwam het dat het wetboek, hetwelk uit de werkzaamheden der Staten Generaal ontsproten was, en voor beide landen den 1^{en} Februari 1831 in werking moeste treden, weinig eigenaardige deelen inhield en bijna geheel en gansch eene vertaling van het Fransche wetboek was.

Intusschen ontstond en zegepraalde de omwenteling die aan onze provinciën de onafhankelijkheid gaf. De Nederlanders legden de hand aan eene nieuwe herziening, en ten slotte met 1^{en} October 1838 kwam het Nederlandsche Burgerlijk wetboek in toepassing. (1)

Met uitzondering van de vertheeling, die zeker stelselmatiger is, maar die niet altijd nauwkeurig toegepast wordt, moet men bekennen dat, in het algemeen genomen, het Nederlandsch wetboek niet veel afwijkt van het Fransche recht en van de beginselen (door het Fransche wetboek gehuldigd).

Eenige afwijkingen van meerdere beduiding, zooals: de geheele gemeenschap van goederen die de wettelijke gemeenschap tusschen echtgenooten uitmaakt, de regeling der zedelijke lichamen of rechtspersonen en de uitsluiting der echtscheiding bij wederzijdsche toestemming, zijn algemeen bekend.

Weinige wetten zijn er die sedert 1838 het Nederlandsch Burgerlijk wetboek gewijzigd hebben. Toch moeten wij de belangrijke wet van den 1^{en} Februari 1901 (St. 62) aarstippen, waardoor de geheele materie van de ouderlijke macht en van de voogdij hervormd werd. Voor korte maanden heeft het ministerie nog een ontwerp tot het onderzoek naar het vaderschap ingediend.

In 1880 werd eene Staatscommissie inggericht tot bereiding van

(1) N. K. F. LAND, *Inleiding tot de verklaring van het Burgerlijk Wetboek* Haarlem, De Erven F. Bohn, 1899.

een herzieningsontwerp. Haar ontwerp voor het 1° boek zag het licht in 1836, en in 1838 was het 1° boek klaar. Maar beide ontwerpen werden nooit door de regering aan de Staten Generaal aangeboden, en zij kunnen vrij wel als verlaten aanzien worden. Niettegenstaande, werd in 1899 eene derde commissie ingesteld, met de meer bepaalde taak een ontwerp op te stellen tot herziening van de eerste zes titels van het IVe boek, t is te zeggen, over het bewijs. Op het einde van 1901 bood de Staatscommissie haar ontwerp der Koningin aan (1), en vertelden jaar, in September 1903, werd het door minister Loeff bij de Staten Generaal ingediend. (2)

De herziening van het bewijsrecht in burgerlijke zaken, zooals zij door dit ontwerp voorgesteld is, zou ik niet u kortbondig willen beschouwen.

Iedere bepaling in t bijzonder willen nazien zou ons te ver leiden; ook zal ik mij tot drie bewijsmiddelen bepalen: het schriftelijk bewijs, het getuigenbewijs en de bekentenis. Kon ik U daardoor de strekking van het Nederlandsch recht in zake van burgerlijk bewijsrecht laten kennen, het doel dat ik in mijne voordracht beoogt ware ten volle bereikt. (1)

Zijn de voorgeselde bepalingen praktisch zoo goed als zij het uit een theoretisch oogpunt schijnen? Zouden de beweegredenen die daartoe in Nederland geleid hebben, ten onzent ook zoo afdoende zijn? Deze twee vragen zult gij beter dan ik kunnen beantwoorden.

* * *

De regeling van het bewijsrecht was door Napoleon's wetboek

(1) *Ontwerp tot herziening van de eerste zes titels van het vierde boek van het B. W., der Koningin aangeboden door de Staatscommissie*, s Gravenhage, Beaufant, 1901

(2) *Ontwerp van wet tot wijziging van de eerste zes titels van het vierde boek van het B. W.*, — *Ontwerp en memoire van toelichting*, s Gravenhage, Belinfante, 1903.

(3) Zie J. P. MOLTZER, *Van bewijs in het algemeen en van schriftelijk bewijs. Eene bespreking der ontwerpen eerste twee titels van ons toekomstig burgerlijk bewijsrecht*, s Gravenhage, Belinfant, 1904.

J. F. HOUWING, *De bewijskracht van authentieke akten in het ontwerp van wet tot wijziging van de eerste zes titels van Boek IV van het B. W.* (Weekb' v. h. Recht 1904 n° 8019).

slechts ten opzichte van overeenkomsten en van betaling ge-
maakt.

Beter deed de Nederlandsche wetgever als hij in 't algemeen
van bewijs handelde.

Meer misschien dan in elk andere deel van het Nederlandsch
Burgerlijk wetboek, zijn de bepalingen van art. 1902-1912 bijna
louter overzetting in het Nederlandsch der art. 1315 en volgen-
de van Napoleon's wetboek. In alle beide zijn de hoofdbegin-
selen dezelfde; slechts hier en daar — somtijds in niet onge-
langrijke mate — verschillen de toepassingen of de voorschrif-
ten. Hierover willen wij thans niet verder uitweiden; want in
den loop van ons betoog zullen zich, naar aanleiding der voor-
gestelde bepalingen, de voornaamste verschillen tussehen het
bewijsrecht in Nederland en in ons land vertoonen.

Men zou zich grootelijks vergissen indien men geloofde dat
het vraagstuk van het bewijsrecht in burgerlijke zaken voor de
eerste maal ter berde komt. Reeds in 1879 wekte deze vraag
eene zoo groote belangstelling op, dat zij door de Juristen-
vereniging in hare zitting van datzelfde jaar uitvoerig werd
besproken. De twee praeadvisuren en alle sprekers waren
eenstemmig om voor den burgerlijken rechter eene meerdere vrij-
heid te eischen en eene uitbreiding van het getuigenbewijs te
vorderen. (1)

Deze gedachten werden ten deele verwezenlijkt in een wets-
ontwerp op 20^{den} September 1893 door minister Smidt ingediend.
Het strekte in hoofdzaak tot afschaffing van éne der beper-
kingen die het getuigenbewijs belemmeren; men zou voortaan
in iedere zaak, van welk bedrag ook, het bewijs door getuigen
mogen leveren; maar het verbod om door getuigen tegen of
boven den inhoud der schriftelijke akte te bewijzen, bleef be-
staan. Met het aftreden van den minister viel het voorstel.

Het ontwerp, heden door minister Loeff aan de Staten Gene-
raal aangeboden, is in 't algemeen geheel gelijklopend met het
ontwerp der Staatscommissie. De wijzigingen, buiten éne, zijn
van ondergeschikt belang. Edoch heeft de minister met de mee-

(1) Zie *Handelingen der Nederlandsche Juristen-vereniging*. Jaar 1879,
's Gravenhage, Belinfante, 1879.

ning der Staatscommissie op één belangrijk punt niet kunnen
instemmen. De Commissie wilde den eed door de enkele beëdfte
de waarheid te spreken vervangen. Op dat punt heeft de minis-
ter de tegenwoordige regeling laten bestaan, en is voornemens
een algemeen ontwerp over de eedsvraag te bereiden.

Indien het wetsontwerp aanzien mag worden als het werk der
Staatscommissie, het is niet zooals de minister zelve zegt, dat
hij "zonder onderscheid alle de niet zelden zeer ingrijpende
principeele wijzigingen door de Staatscommissie voorgeskid
met gelijke voorliefde voor zijne rekening zou hebben geno-
men" maar wel dat "na rijp beraad tegen geene dier voorge-
siede wijzigingen overwegende bezwaren zijn blijven bestaan".

Deze handelwijze van den minister van justitie heeft in Ne-
derland eene algemeene instemming gevonden. "Zoo handelend,
"schreef nageelijk de Nieuwe Rotterdamsehe Courant, heeft de
"minister eene breedheid van inzicht en opvatting betoond, die
"men niet onopgemerkt kan laten"

* * *

De grondgedachte die de leden der Staatscommissie en den mi-
nister geleid heeft, is *meer vrijheid aan den burgerlijken rech-
ter te verlenen*. Meer vrijheid in het aannemen van bewijs-
middelen, meer vrijheid ook in het beoordeelen daarvan en het
zelfstandig onderzoeken der waarheid (1). Te dikwijls in de
regeling van het bewijsrecht, en voornamelijk van het getui-
genbewijs, is de Nederlandsehe wetgever zooals de Fransche
wiens voetspoor hij gevolgd heeft, te veel uitgegaan van een
algemeen wantrouwen, dat op getuigen en partijen schijnt te
vallen, maar dat ten slotte op den rechter weegt. En, in dat
opzicht, kan men niet geneeg wijzen op het verschil dat er be-
staat tussehen de bevoegdheden welke aan den rechter in han-
dels- en in strafzaken eenenzijds en in burgerlijke zaken an-
derzijds toegekend zijn.

Zooals he' door minister Loeff in zijne memoerie van toelich-
ting met voortreffelijke woorden gezegd is, "elk voorschrift,
welks algemeene strekking is, den rechter nader te brengen tot

(1) *Mem. v. Toelichting* p. 30.

de kennis der waarheid, verdient als zoodanig aanbeveling; elk voorschrift, welks gevolg kan zijn hem eene niet door het algemeen belang gevorderde belemmering te veroorzaken, moet als zoodanig worden verworpen. De vraag is alleen, of de wetgever dit laatste altijd genoeg in het oog gehouden heeft, en niet meermaalen beperkende bepalingen heeft opgenomen, wier algemeene gevolgen eer ongunstig dan gunstig mogen heeten." (1).

* * *

Het hoofdbeginsel van het ontwerp is in twee bepalingen neergelegd. Artikel 1905: "De bewijst levering is aan geen bepaald middel gebonden, tenzij de wet in bijzondere gevallen bepaalde bewijsmiddelen vordert". Artikel 1907: "De waardering der bewijskracht van elk als bewijs gebezigt middel is aan den rechter overgelaten, tenzij de wet aan bijzondere bewijsmiddelen bepaalde rechtsgevolgen verbindt."

En tusschen in de voorgestelde regeling van het *schiftelijk bewijs* zullen wij merkwaardige toepassingen van dit beginsel treffen.

De bestaande art. 1904 en volgende die het schriftelijk bewijs heerschen, wijken slechts op twee punten van ons recht af. Het Nederlandsch wetboek kent ons voorschrift van art. 1325 niet naar de welk onderhandsche akten die wederkerige overeenkomsten betreffen in zoovele oorspronkelijke akten moeten gemaakt worden als er partijen zijn met een verschillig belang. En terwijl ons wetboek in art. 1329 bepaalt dat de koopmansboeken geen bewijs opleveren tegen particulieren, luidt het in het Nederlandsch wetboek in zijn art. 1919: "Koopmansboeken leveren een bewijs op, tegen personen die geen handel drijven, mits het van elders bewezen zij dat de koopman ge woon was aan de tegenpartij dergelijke leveringen op credit te doen, mitsgaders dat de boeken richtig gehouden zijn, en eindelijk dat de koopman de echtheid zijner vordering onder eede bevestigt".

Juist ten opzichte der koopmansboeken bevat het ontwerp eene bepaling die ten volle het waardeeringsrecht aan den recht-

(1) *Mem. r. Tweedeling*, p. 30.

ter toekent. Artikel 1921 luidt immers als volgt: "De bevoegdheid der bewijskracht van geschriften, voor zoover deze niet is geregeld in de voorgaande artikelen, is aan den rechter overgelaten". 'T is te zeggen, dat voor alle geschriften die geene akten uitmaken, die niet "opgemaakt geweest zijn om tot bewijsmiddel te dienen" (art. 1909 Ontw.). — zooals brieven, registers en huiselijke papieren, koopmansboeken en alle andere bedrijfsboeken, namelijk deze der advokaten en der geneesheren, de rechter eene volkomene vrijheid van beoordeeling zal gelaten om naar omstandigheden aan dergelijke geschriften eene zekere of eene volledige bewijskracht toe te kennen.

Het ontwerp stelt bijna dezelfde oplossing voor, wat de bewijskracht der afschriften betreft. Het tegenwoordig wetboek doet naar het voorbeeld van het Fransche wetboek een zeker getal onderscheidingen. De Nederlandsche Staatscommissie en de minister van justitie hebben, naar onze meening, met recht geoordeeld dat het onmogelijk is in een paar voorschriften alk gevallen die zich kunnen voordoen om te schrijven en te be slissen.

Eveneens als in ons recht, schrift art. 1923 van het ontwerp voor dat "indien het oorspronkelijke geschrift kan worden overgelegd, afschriften en uittrekfels slechts in zoover g. hoof verdienen als zij daarmede overeenstemmen" en artikel 1924 bepaalt ook dat "indien het oorspronkelijke geschrift eene authentieke akte is, die niet kan worden overgelegd, de grossen of eerst uitgegeven afschriften hetzelfde bewijs opleveren als de oorspronkelijke akte"; maar, in afwijking met het bestaand recht, bepaalt eindelijk het voorgestelde artikel 1925 dat de beoordeeling der bewijskracht, welke in andere gevallen, bij ontstentenis van het oorspronkelijke geschrift, aan afschriften en uittrekfels gehecht kan worden, aan den rechter is overgelaten".

Edoch het beginsel der uitbreiding van het "arbitrium" des rechters zal veel gewichtiger gevolgen meebrengen bij zijne toepassing op het *getuigenbewijs* dan op het schriftelijk bewijs. Daar zagen wij dat de regeling in hoofdzaak dezelfde bleef. Hier zullen wij eene werkelijke omverping waarnemen van al

de beginselen die tot nu toe het getuigenbewijs beheerscht hebben.

Gelijk het Napoleon's wetboek had het Nederlandsch wetboek van 1838 het getuigenbewijs verboden: ten eerste voor alle zaken die eene zekere som of waarde te boven gingen, maar de grens was tot 300 gulden, dat is ongeveer 625 fr., gebracht; het was ten tweede verboden door getuigen boven of tegen den inhoud der schriftelijke akten op te komen; nochtans was het getuigenbewijs in deze beide gevallen toegelaten "wanneer en ten begin van bewijs door geschrift aanwezig was" (art. 1939). Gelijk ons wetboek van burgerlijke rechtsvordering, bevatte het Nederlandsche burgerlijk wetboek bepalingen omtrent de onbekwaamheid voor de bloed- en aanverwanten in rechter lijn en voor de echtgenoot der partij om als getuigen gehoord te worden, alsook het recht der partijen om zekere getuigen te wraken.

Het ontwerp verwerpt al deze voorschriften.

Alhoewel de wetgever van 1838, de grens voor de toelaatbaarheid van het getuigenbewijs verbreedde, had hij nog zekere belemmeringen aangenomen die in ons recht niet voorkomen: namelijk den alouden regel "testis unus, testis nullus", op deze wijze dat het verboden is recht te spreken op de verklaring van eenen enkelen getuige, zonder eenig ander bewijsmiddel (art. 1942). Natuurlijk stelt ook het ontwerp de afschaffing van dit artikel voor. — Art. 1944 bepaalde dat "iedere getuigenis met reden van wotenschap moet bek'eed zijn" en dat "bijzondere meeningen of gissingen, bij redencering opgesteld, geene getuigenissen zijn." Deze bepaling, zoodat men het goed begrijpen kan, heeft tot eene groote belemmering van het getuigenbewijs aanleiding gegeven ook is zij in het voorstel niet meer aanwezig.

Wat blijft er dus nog over in den titel die het getuigenbewijs behandelt?

Slechts 6 artikels die de volgende punten bevatten: het beginsel "de beoordeeling van de waarde der getuigenissen is geheel aan den rechter overgelaten"; de verplichting voor "iedereen des gevorderd, getuigenis in rechte af te leggen" (art. 1929 Ontw.); doch met het recht van verschooning voor

sommige personen of in zekere gevallen; eindelijk een tal omstandigheden op welke de rechter bijzonder acht behoort te slaan bij de beoordeeling van de waarde der getuigenissen (art. 1934 Ontw.).

Laat ons een voor een de verschillende hervormingen beschouwen.

Vooreerst het verbod om handelingen die eene zekere waarde te boven gaan door getuigen te bewijzen. Dit verbod was bijna letterlijk door den Franschen wetgever van 1804 aan de ordonnantiën van 1566 en 1667 ontleend, later door den Nederlandschen wetgever in art. 1931 weergegeven. Het was, zoo heet het in de "ordonnance de Moulins" van 1566, "pour obvier à la multiplication de faits que l'on ha veu cy-devant estre mis en avant en jugement, subiects à preuve" "de témoins et reproches d'iceux, dont advient plusieurs inconveniens et involutions de procès." Het beoogde doel was dus, eenzijdig het getal der zedingen te verminderen, anderzijds de rechtsvordering te vereenvoudigen. Het getuigenverhoor gaf immers in dien tijd aanleiding tot zoovele tusschengeschieden van alle aard, dat zulke processen bijna nooit tot eenen uitslag kwamen. De opstellers van het Burgerlijk wetboek hebben meer gehandeld onder den invloed der vrees voor omkoopning en valsche getuigenissen.

Dat bijzondere bezwaren aan het getuigenbewijs gebonden zijn, valt niet te loochenen. "Dat getuigen licht kunnen dwalen, licht verkeerd begrepen kunnen worden, licht kunnen liegen, wie zal het tegenspreken? Dat het diensvolgens wenschelijk zou zijn dat in alle zaken van eenig belang een schriftelijk contract werde opgemaakt, is niet te ontkennen. Maar, tusschen die erkenning en het volstrekt verbod om in bepaalde gevallen de verklaring van getuigen aan te nemen, ook, al zou dit het eenige middel zijn om de waarheid te vinden, ligt eene groote afstand." (1)

Eigenaardig is het toch, het algemeen belang te willen dienen door eene partij in de onmogelijkheid te stellen zijn recht te bewijzen (2)!

(1) *Mem. v. Thelicting*, p. 31.

(2) *LAND. Verklaring van het B. W.*, al III 2 p. 412.

ner bewijsmiddelen de beoordeeling van zijn eigen belang overlate.

Maar men werpt mij al dadelijk tegen dat dit bewijsmiddel te gevaarlijk is wegens de mogelijkheid van omkoopning.

Is dit gevaar werkelijk zóó zeer te duchten? Zoo ja, waarom heeft men den handel daartegen niet beschermd, en waarom heeft men te zijnen nadeele eene uitzondering gemaakt? Uitzondering die des te meer verwondert omdat onder kooplieden ze den eene overeenkomst gesloten wordt zonder geschrift.

En in ieder geval, zooals het door den minister van justitie in zijne Memorie van toelichting bemerkt wordt, indien de uitsluiting wettelijk noodig was, waarom is zij tot rechts-handelingen boven het bedrag van 300 gulden beperkt? Want er mag gevraagd worden "of het gevaar van omkoopning beperkt is tot "eenig" bedrag. Voor menigeen is eene zaak "van fl. 300 belangrijker dan voor anderen zaken van tien of honderd maal die waarde; neemt men dus het beginsel "aan, dan moet eene geheele uitsluiting van getuigenbewijs "ten aanzien van "alle" rechtshandelingen daarvan het noodzakelijk gevolg zijn." (1)

Men denke dan aan de talrijke gevallen waarin het onderwerp van het geding niet geschat kan worden, men denke ook aan de processen over burgerlijken staat, aan de vervolgingen in strafzaken. Daar geldt het de eer en de vrijheid van particuleren, dikwijls ook worden als aanhangsel hunne geldelijke belangen er in betrokken. Hoe heeft de wetgever het gevaar der omkoopning vermeden of bestreden? Op de gewone wijze, door strafbepalingen en door het vertrouwen in de scherpzinnigheid van den rechter.

Is er overigens zulke groote waarde aan het begin van schriftelijk bewijs te hechten, om daarop een zoo groot verschil tusschen de rechtsgedingen te staven? Want, waar dit begin van bewijs door geschrift aanwezig is, zal het getuigenbewijs in zijnen geheelen omvang en met zijne gevaren gebruikt kunnen worden; terwyl, waar dit begin van bewijs

(1) Mem. v. Toelichting, bl. 81.

ontbreekt, het in de meeste gevallen aan de eischende partij onmogelijk zijn zal den grond van haar recht vast te stellen.

Welk is ten slotte het praktische gevolg der uitsluiting van getuigenbewijs? De schuldeischer die noch schriftelijk bewijs, noch begin van bewijs door geschrift bezit, zal in de noodzakelijkheid gesteld zijn den eed aan de tegenpartij op te dragen. De wetgever vreesd voor valsche getuigenissen, daarom sluit hij aan menigvuldige schuldeischers den eerigen weg af die hen overleef tot bewijs van hunne vordering, en hij moedigt den meeneed aan, die veel gevaarlijker is wijl de partij hier in hare eigene zaak als rechter aangesteld wordt!

Sedert lange jaren waren de meeste Nederlandsche juristen met deze gedachten bezield en van de gebreken der regeling van het getuigenbewijs overtuigd. Evenwel was sedert 1828 de grens voor de toelaatbaarheid van het getuigenbewijs tot 300 gulden verhoogd. Het ontwerp der Staatscommissie en dit van de Regering bevatten te dien opzichte geene hinderpaal meer. Aldus is ook de toestand in Duitschland sedert de "Civilprozessordnung" van 1877.

Bemerken wij hier terloops dat bij ons ook iets óp dit gebied verricht is geweest, ten voordeele der werklieden door de wet van 10^{en} Maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, Art. 4 bepaalt immers dat bij gebrek aan schriftelijk bewijs, het bewijs door getuigen toegestaan is welke ook de waarde zij waarover geschil is.

Het Nederlandsche herzieningsontwerp stelt eene tweede hervorming voor de afschaffing van den regel dat men tegen of boren den inhoud van de schriftelijke akte door getuigen niet mag berispen. Daarentegen mag men zeker grootere bedenkingen hebben. Want hier bestaat er een geschrift door de partijen bestemd om bewijs op te leveren van de door hen gestolene overeenkomst of gemaakte rechtshandeling. Er mag niet licht aangenomen worden dat hun werkelijke wil afwijkt van dengenen door de bewoordingen van het geschrift uitgedrukt, of dat hij zelfs geheel anders is. Met recht, naar het ons voorkomt, bepaalt het tegenwoordige wetboek dat zoodanig bewijs slechts mag toegelaten worden in geval de bewering waarschijnlijk gemaakt wordt door een begin van schriftelijk

bewijs. De waarborg wordt door de opstellers van het ontwerp in den rechter zelve gevonden: de rechter zal geene afwijking aannemen, dan wanneer eene steilige afspraak hem wordt duidelijk gemaakt.

Indien wij deze bepaling niet goedkeuren, het is niet om reden dat wij den rechter niet betrouwen, maar wel omdat de rechtszekerheid zou kunnen gevaar loopen indien het altijd mogelijk ware tegen of boven de schriftelijke akte te bewijzen.

Hebben de Staatscommissie en de minister deze hervorming aangenomen, misschien is het ook om het ééns te blijven met hun stelsel welk het begin van schriftelijk bewijs niet meer kent.

Achten wij dus de regeling van Napoleon's wetboek nopens het bewijs tegen of boven den inhoud van de schriftelijke akte als voldoende, het is op voorwaarde dat men in art. 1341 niet leze wat niet in overeenstemming zou staan met de redenen die tot den regel geleid hebben. Dat men dus niet verbiede de onduidelijkheid der akte door getuigenissen te verklaren, noch door te wijgen het bewijs te maken van eene latere overeenkomst die de eerst geslotene wijzigt of te niet brengt. Vraagpunten die, noch ten onzent, noch in Nederland, eensklingend worden opgelost, en die voor de rechtszekerheid van groot belang zijn.

De beide wijzigingen welke wij zooeven beschouwden en die onbepert de aannemelijkheid van het getuigenbewijs toelaten, bestaan in Duitschland sedert 1879 (1 October) door het in werking treden van de C. P. O.

Ook las ik niet zonder verwondering de volgende zinsnede in Baudry-Lacantinerie: "C'est une vérité historique que la faveur attachée à la preuve testimoniale est en raison inverse de la diffusion des lumières et de la civilisation. Les législations primitives l'admettent sans réserve; les législations des peuples qui se perfectionnent et se civilisent l'excluent peu à peu, et finissent par ne plus l'autoriser qu'exceptionnellement." (1) Woorden die slechts kunnen uitgaan van eenen

(1) BAUDRY-LACANTINERIE et BARDE. *Traité théorique et pratique de droit civil. Des obligations*, 2e édit. Paris, Larose 1905, t. III 2e partie p. 832.

jurist die over de grenzen van zijn eigen land zijne oogen niet slaat.

Nevens deze twee groote wijzigingen, beide door deze gedachte bezield meer vrijheid aan den rechter te schenken, komt nog eene belangrijke toepassing van hetzelfde beginsel bij de welke wij een oogenblik moeten stils aan. Krachtens art. 1947 van 't Nederlandsch Burgerlijk wetboek, ontleend aan ons wetboek van burg. rechtsv. (art. 268), zijn de bloed- en aanverwanten van eene der partijen in rechter lijn, en de echtgenoot, zelfs na de echtscheiding, *onbekwaam om als getuigen gehoord te worden*. Het getuigenis van zulkdanige personen is immers uiterst bedenkelijk. Waarom ze toch geheel en al afgeweerd? Ware het niet beter ze tot het getuigenis toe te laten, aan den rechter voor het overige de zorg overlatende de geloofwaardigheid van zulke getuigenissen te beoordeelen? Voor de dingen betrekkelijk tot den burgerlijken staat der partijen had reeds de wetgever van 1838 de onbekwaamheid opgeheven. Zij verdwijnt nu ten geheele in het ontwerp, maar de bedoelde personen bekommen het recht zich van het afleggen van getuigenis te versooneen. Een dergelijk recht van versooning kwam reeds voor in het wetboek van 1838 ten voordeele der naaste verwanten die bekwaam waren om getuigen te zijn, en van de personen die tot geheimhouding verplicht zijn. Voor deze tweede reeks begrijpt men niet goed hoe zij zuik een recht noodig hebben, daar zij krachtens het wetboek van strafrecht strafbaar zijn indien zij het geheim tot hetwelk zij door hun beroep verplicht zijn, niet houden. Deze bepalingen blijven in het ontwerp bestaan. Zij worden gevolgd door eene bepaling die luidt: "Van het beantwoorden van bepaalde vragen kan zich mede versooneen hij, die den rechter aannemelijk maakt, dat het beantwoorden daarvan voor hem of voor een zijner naaste bloed- of aanverwanten of echtgenoot, een geldelijk of zedelijk nadeel kan opleveren, hetwelk niet in verhouding staat tot het belang der zaak." Het spreekt van zelf dat de rechter niet te gemakkelijk zulk recht van versooning zal mogen toekennen.

Indien het als een algemeen beginsel moet gelden dat ieder een gedwongen kan worden aan de ontdekking der waarheid

mede te werken, men heeft gedacht dat het onbillijk zou zijn aan iemand zulke nadeelige gevolgen te doen lijden, die ver boven het belang door de partij vervolgd zouden gaan het is ook onraadzaam den getuige tusschen zijn belang en zijn geweten te stellen.

Zijn deze gedachten juist het ware beër. naar he ons voorkomt, gelijk de Duitse "Civi.prozessordnung" in haren § 381. als grond van het beperkte verschoningsrecht iedere onmiddellbare schade zoowel op zedelijk als op stoffelijk gebied aan te nemen, zonder uitzondering voor het geval waar het aangehaalde nadeel niet in verhouding zou staan met het belang van het getuige.

Eene laatste en belangrijke herziening is in het getuigenbewijs gebracht door de a.schaffing der *wraking van getuigen*. In het Nederlandsch wetboek is de wraking nog strenger dan bij ons, want daar mag de gewraakte getuige niet gehoord worden. Verscheidene der wrakingsredenen zijn overschat wat den invloed betreft die zij op den getuige kunnen uitoefenen en voor allen ware het veel beter, aan den rechter de beoordeeling der omstandigheden over te laten. Het vervallen van het wrakingsrecht is reeds in Duitschland (door de C. P. O.) geschiedt het was in de Franse ontwerpen tot herziening van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering voorgesteld met recht en reden is deze hervorming door het Nederlandsche ontwerp aangenomen.

De titel die over het getuigenbewijs handelt eindigt met de opsomming der voorname omstandigheden op welke de rechter acht moet geven in de beoordeeling der waarde der getuigenissen: "de karakter en de ontwikkeling der getuigen; de familie- of dienstbetrekkingen, waarin zij tot de partijen kunnen staan; de vriendschappelijke of vijandige verhouding, die tusschen hen en de partijen kan bestaan; het belang, dat zij bij de beschikking van het geding kunnen hebben; de omstandigheid, of hunne verklaring alleen staat, dan wel bevestigd wordt door hetgeen van elders in het geding bekend is; en in het algemeen op alles, wat op hunne meerdere of mindere geloofwaardigheid invloed kan hebben."

(Art. 1924 Ontw.)

Eindelijk komen wij tot de bekenkens aan. Hier zijn er geene merklijke wijzigingen voorgesteld, en de bestaande regeling verschilt slechts op één enkel punt van de onze.

Maar de vraag is dikwijls in Nederland gerezen, en zij is in deze laatste jaren met kracht in bevestigenden zin door professor van Boneval Faure beantwoord (1). of er hier ook in het hoofdstuk der bekenkens geene groote hervorming moet plaats vinden, namelijk de gedeeltelijke afschaffing der onsplitsbaarheid der bekenkens.

Bij ons en in Nederland is de inhoud der bekenkens onsplitsbaar: 1° wanneer de bekenkens eenvoudig de bewering van de tegenpartij erkent; daar is er natuurlijk geen sprake van splitsbaarheid; 2° als de partij de feiten bekent zooals zij door haren tegenstrever voorgeseld zijn, maar met zekere wijzigingen. De eischer beweert bij voorbeeld geld met interesten geleend te hebben, terwijl de verweerder bekent een leeningscontract gesloten te hebben, maar zonder eenige bepaling nopens interesten. Hier is er in werkelijkheid geene bekenkens, want de feiten door den verweerder bekend, zijn dezelfde niet als deze door den eischer gesteld Ook is men eenstemmig om in het geveene geval de onsplitsbaarheid aan te nemen. De bekenkens kan in de 3^e plaats onsplitsbaar zijn wanneer de gestelde feiten erkend zijn, maar met bijbeweringen. Ik bekent bij voorbeeld zulk een zaak voor zooveel gekocht te hebben, maar ik beweer aanstonds dit geld betaald te hebben, of dat de schuld door compensatie te niet gegaan is, of dat ik tegen mijnen schuldeischer een vordering tot schadevergoeding bezit. Staan deze bijbeweringen in nauw en natuurlijk verband met het feit dat bekend wordt, dan is volgens het tegenwoordig recht de bekenkens onsplitsbaar. De tegenpartij moet ze in haar geheel aannemen of verwerpen.

In strenge theorie is deze derde gevolgtrekking toch niet verdedigbaar. De eischer stelt een feit; het wordt door de tegenpartij erkend, maar deze voegt er tot hare verdediging een ander feit bij. Heden zal het gevolg daarvan zijn dat men

(1) *Het Ned. burg. Procesrecht*, (Laiden, E. J. Brill, 3^e druk, 5 dl, 1895-1899).

Deel II blz. 188 en vlg.

handelt alsof er niets plaats gevonden had. De eischer zal het bewijs moeten leveren van een feit dat reeds vaststaat door de bekentenis van zijnen tegenstrever, terwijl bij toepassing der regelen op den bewijslast, het aan den verweerder toekomen zou zijn verdedigingsmiddel te bewijzen.

Ook, is het veel meer door redenen aan de praktijk ontleend, dat de onplitsbaarheid in dit geval verdedigd wordt. Men zegt dat de splitsbaarheid tot nadeel zou strekken van dezen die geen kwijtschrift eischen voor de betaling eener verbintenis die bij geschrift niet vastgesteld was, en die met goede trouw hunne vroegere schuld bekennen. Van de voortreffelijkheid dezer reden mag men overigens niet geheel overtuigd zijn, en menigeen geloof dat vele der nadeelen die men nu van de splitsbaarheid vreest zouden wegvallen, ware het bewijs door getuigen zoo vrij gelaten als het door het Nederlandsch ontwerp voorgesteld is.

De splitsbaarheid der bekentenis is door de Deutsche C. P. O. in § 289 met de volgende woorden aangenomen: "Die Wirk-samkeit des gerichtlichen Geständnisses wird dadurch nicht beeinträchtigt dass demselben eine Behauptung hinzugefügt wird, welche ein selbständiges Angriffs- oder Vertheidigungs-mittel enthält." (1)

Indien noch de Staatscommissie, noch de minister gedacht hebben deze hervorming in hun ontwerp te mogen aannemen, voegen wij er evenwel bij, dat een groot getal Nederlandsche juristen haar verlangen; zij wenschen aan de casusiefiek waartoe de onplitsbaarheid aanfeiding geeft, een einde te zien stellen.

In hoofdlijnen stelt zich zoo het Nederlandsche ontwerp tot herziening van het Burgerlijk wetboek voor.

Aanbevelingswaardig is het door de strenge gevolgtrekking der beginselen, door de nauwkeurigheid en kortbondigheid der

(1) Zie R. SYDOW und L. BUSCH, *Civilprozessordnung, in der Fassung des Gesetzes vom 17. Mai 1898*, Berlin Gutentag, 1898. — en GLASSON, LEDERLIN et DARESTE, *Code de procédure civile pour l'Empire d'Allemagne*, Paris, Imprimerie Nationale, 1887.

bepalingen. Ook, is dit ontwerp, reeds door den gedachten-gang voorbereid en gevorderd, in i algemeen met groote ingomenheid in Nederland aangenomen geweest.

In het opstellen der artikels hebben alreeds verscheidene juristen wijzigingen voorgesteld; maar, ontwifelbaar is het, dat, in geval het ontwerp wel wordt, de grondgedachten oer voorschriften dezelfde zullen blijven.

Voor wat nu echter, als besluit, ons land betreft, zeker zouden U menige der bepalingen van het wetsontwerp als gevaarlijk of ten minste als niet behoorlijk voorkomen. Maar wij kunnen allen geloof ik, met het beginsel instemmen, dat in het bewijsrecht meer vrijheid aan den rechter moet verleend worden. Deze meening steunt op de voortreffelijkheid van onzen rechterstand. Vroeg of laat zullen loepassingen van dit beginsel gedaan worden. Welkdanige? Mij behoort het niet deze vraag hier te beslissen. Wellicht zullen uwe studiën en werkzaamheden aan hare oplossing niet weinig bijbrengen.

Mr Albert BIEBUYCK.

Over polders en dijken.

De laatste gertij, die voor de oeverbewoners der Schelde zo rampvol was, heeft de aandacht getrokken, van bestuur en wetgeving, op polders en dijken.

Heeft men, bij die ramp, niet al te gauw van noodlot, heilkracht gesproken?

Zeker, als de zeeën met geweld beuken, en rollende muren voortsuiven, dan is weinig tegen die kracht bestand. Maar, dijken zijn nu juist gemaakt om aan de woedende wateren te weerstaan; en het is stellig dat daar waar de dijken jaarlijks onderhouden werden, daar waar de wetsbepalingen, rakende de polders, werden nageleefd, men die schrikkelijke onheilen niet heeft te lijden gehad die andere streken hebben geteisterd.

De wetgeving op de dijken en polders is niet uitgebreid. In de betwistingen tusschen bestuur en gelanden der polders, of tusschen gelanden ondereen, gaat men nog voort op aloude ge-